

1.9. WARTOŚĆ BEZWZGLĘDNA

Definicja wartości bezwzględnej

$$|x| = \begin{cases} x \dots \text{gdy} \dots x \geq 0 \\ -x \dots \text{gdy} \dots x < 0 \end{cases}$$

Własności wartości bezwzględnej

$$|x| \geq 0$$

$$|x| = |-x|$$

$$|x \cdot y| = |x| \cdot |y|$$

$$\left| \frac{x}{y} \right| = \frac{|x|}{|y|}$$

$$\sqrt[n]{a^n} = |a|, \text{ gdy } n \text{ jest liczbą parzystą}$$

Przykład 1.9.1. Oblicz:

a) $|3|$ b) $|-3|$ c) $\left|-\frac{1}{3}\right|$ d) $|0|$

e) $|1 - \sqrt{2}|$ f) $|\sqrt{2} - 1|$ g) $|3,14 - \pi|$ h) $\sqrt{(\sqrt{3} - 3)^2}$

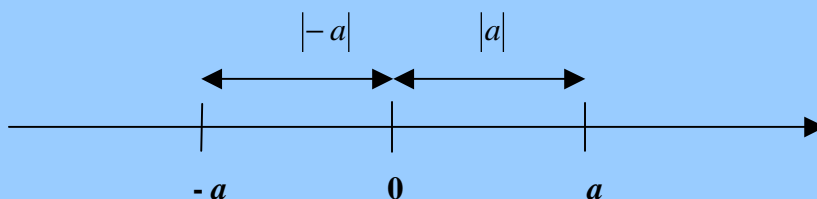
Rozwiązanie	Komentarz
a) $ 3 = 3$	Wykorzystujemy definicję $ x = x$ gdy $x \geq 0$
b) $ -3 = 3$	Wykorzystujemy definicję $ x = -x$ gdy $x < 0$
c) $\left -\frac{1}{3}\right = \frac{1}{3}$	Wykorzystujemy definicję $ x = -x$ gdy $x < 0$
d) $ 0 = 0$	Wykorzystujemy definicję $ x = x$ gdy $x \geq 0$
e) $ 1 - \sqrt{2} = -1 + \sqrt{2}$	Liczba $1 - \sqrt{2}$ jest ujemna, zatem wykorzystując definicję $ x = -x$ gdy $x < 0$, opuszczamy wartość bezwzględną zmieniając znak.

f) $ \sqrt{2}-1 = \sqrt{2}-1$	Liczba $\sqrt{2}-1$ jest dodatnia, zatem wykorzystując definicję $ x = x$ gdy $x \geq 0$, opuszczamy wartość bezwzględną nie zmieniając znaku.
g) $ 3,14-\pi = -3,14+\pi$	$\pi = 3,14592654\dots$, zatem liczba $3,14-\pi$ jest ujemna. Wykorzystując definicję $ x = -x$ gdy $x < 0$, opuszczamy wartość bezwzględną zmieniając znak.
h) $\sqrt{(\sqrt{3}-3)^2} = \sqrt{3}-3 =$ $= -\sqrt{3}+3$	Wykorzystując własność $\sqrt[n]{a^n} = a $, gdy n jest liczbą parzystą, zastępujemy pierwiastek wartością bezwzględną Liczba $\sqrt{3}-3$ jest ujemna, zatem wykorzystując definicję $ x = -x$ gdy $x < 0$, opuszczamy wartość bezwzględną zmieniając znak.

Przykład 1.9.2. Wyrażenie $|x+2|-|1-x|$, gdy $x \in (-\infty, -3)$ zapisz bez użycia symbolu wartości bezwzględnej.

Rozwiązanie	Komentarz
$ x+2 - 1-x = (-x-2)-(1-x) =$ $= -x-2-1+x = -3$	Wyrażenie $x+2$ dla $x \in (-\infty, -3)$ jest ujemne, zatem opuszczamy wartość bezwzględną z tego wyrażenie zmieniając znak. Wyrażenie $1-x$ dla $x \in (-\infty, -3)$ jest dodatnie, zatem opuszczamy wartość bezwzględną z tego wyrażenie nie zmieniając znaku. Opuszczamy nawiasy, upraszczamy.

Interpretacja wartości bezwzględnej

Wartość bezwzględna liczby jest to odległość tej liczby od zera.

Równania z wartością bezwzględną

Jeśli $a > 0$, to $|x| = a \Leftrightarrow x = a \vee x = -a$

Jeśli $a = 0$, to $|x| = a \Leftrightarrow x = 0$

Jeśli $a < 0$, to $|x| = a \Leftrightarrow x \in \emptyset$

Nierówności z wartością bezwzględną

Jeśli $a > 0$, to $|x| < a \Leftrightarrow x < a \wedge x > -a \Leftrightarrow x \in (-a, a)$

Jeśli $a > 0$, to $|x| > a \Leftrightarrow x > a \vee x < -a \Leftrightarrow x \in (-\infty, -a) \cup (a, +\infty)$

Przykład 1.9.3. Korzystając z interpretacji wartości bezwzględnej rozwiąż równania i nierówności.

a) $|x| = 2$

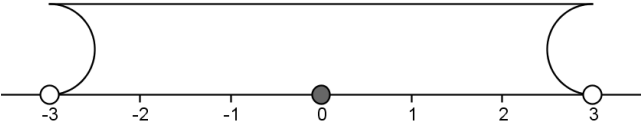
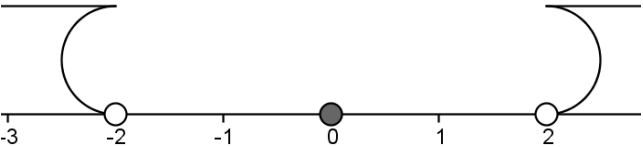
b) $|x| = 0$

c) $|x| = -6$

d) $|x| < 3$

e) $|x| > 2$

Rozwiązanie	Komentarz
a) $ x = 2$ $x = 2 \vee x = -2$	Równanie $ x = 2$ spełniają liczby, których odległość od 0 jest równa 2. Są to 2 i -2 .
b) $ x = 0$ $x = 0$	Równanie $ x = 0$ spełniają liczby, których odległość od 0 jest równa 0. Jest to 0.
c) $ x = -6$ brak rozwiązania	Odległość nie może być liczbą ujemną.

<p>d) $x < 3$</p> <p style="text-align: center;">$x \in (-3, 3)$</p>	<p>Nierówność $x < 3$ spełniają wszystkie liczby, których odległość od 0 jest mniejsza od 3.</p>
<p>e) $x > 2$</p> <p style="text-align: center;">$x \in (-\infty, -2) \cup (2, +\infty)$</p>	<p>Nierówność $x > 2$ spełniają wszystkie liczby, których odległość od 0 jest większa od 2.</p>

Przykład 1.9.4. Rozwiąż równania

a) $|x - 3| = 5$ b) $|3x - 5| = 0$ c) $\left| \frac{-2x}{3} \right| = 5 - |x|$

Rozwiązanie	Komentarz
<p>a) $x - 3 = 5$ $x - 3 = 5$ lub $x - 3 = -5$ $x = 5 + 3$ $x = -5 + 3$ $x = 8$ $x = -2$ Odp. Równanie ma dwa rozwiązania: 8, -2</p>	<p>Opuszczamy wartość bezwzględną wykorzystując własność : Jeśli $a > 0$, to $x = a \Leftrightarrow x = a \vee x = -a$ Rozwiązujemy otrzymane równania.</p>
<p>b) $3x - 5 = 0$ $3x - 5 = 0$ $3x = 5 / : 3$ $x = \frac{5}{3}$ $x = 1\frac{2}{3}$ Odp. Równanie ma jedno rozwiązanie: $1\frac{2}{3}$</p>	<p>Opuszczamy wartość bezwzględną wykorzystując własność : Jeśli $a = 0$, to $x = a \Leftrightarrow x = 0$ Rozwiązujemy otrzymane równanie</p>

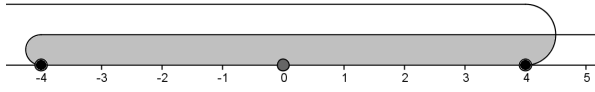
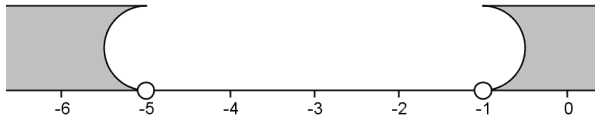
<p>c) $\left \frac{-2x}{3} \right = 5 - x$</p> $\frac{ -2 x }{ 3 } = 5 - x $ $\frac{2 x }{3} = 5 - x \cdot 3$ $2 x = 15 - 3 x $ $2 x + 3 x = 15$ $5 x = 15 \quad / : 5$ $ x = 3$ $x = 3 \quad \text{lub} \quad x = -3$ <p>Odp. Równanie ma dwa rozwiązania: 3, -3</p>	<p>Równanie doprowadzamy do postaci $bx + c = a$, wykorzystując własności:</p> $ x \cdot y = x \cdot y \quad , \quad \left \frac{x}{y} \right = \frac{ x }{ y }$ <p>Rozwiązujemy otrzymane równanie wykorzystując własność:</p> <p>Jeśli $a > 0$, to $x = a \Leftrightarrow x = a \vee x = -a$</p>
---	---

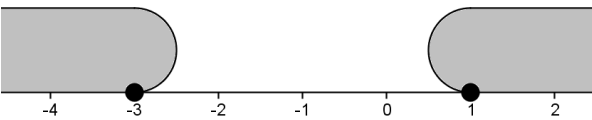
Przykład 1.9.5. Rozwiąż nierówności

a) $|x| \leq 4$

b) $|x+3| > 2$

c) $|x+1| \geq 6 - |2x+2|$

Rozwiązanie	Komentarz
<p>a) $x \leq 4$</p> $x \leq 4 \quad \text{i} \quad x \geq -4$ <p>$x \in \langle -4, 4 \rangle$</p>	<p>Opuszczamy wartość bezwzględną wykorzystując własność:</p> <p>Jeśli $a > 0$, to $x < a \Leftrightarrow x < a \wedge x > -a$</p> <p>Rozwiązanie przedstawiamy na osi liczbowej.</p>
<p>b) $x+3 > 2$</p> $x+3 > 2 \quad \text{lub} \quad x+3 < -2$ $x > 2-3 \quad \quad \quad x < -2-3$ $x > -1 \quad \quad \quad \quad \quad x < -5$ <p>$x \in (-\infty, -5) \cup (-1, +\infty)$</p>	<p>Opuszczamy wartość bezwzględną wykorzystując własność:</p> <p>Jeśli $a > 0$, to $x > a \Leftrightarrow x > a \vee x < -a$</p> <p>Rozwiązujemy otrzymane równania .</p> <p>Rozwiązania przedstawiamy na osi liczbowej</p>

<p>c) $x+1 \geq 6 - 2x+2$ $x+1 \geq 6 - 2 x+1$ $x+1 \geq 6 - 2 x+1$ $x+1 \geq 6 - 2 x+1$ $x+1 + 2 x+1 \geq 6$ $3 x+1 \geq 6 / : 3$ $x+1 \geq 2$ $x+1 \geq 2 \quad \text{lub} \quad x+1 \leq -2$ $x \geq 2-1 \quad \quad \quad x \leq -2-1$ $x \geq 1 \quad \quad \quad \quad \quad x \leq -3$</p> <p style="text-align: center;">$x \in (-\infty, -3) \cup (1, +\infty)$</p>	<p>Nierówność doprowadzamy do postaci $bx+c \geq a$, wykorzystując własność: $x \cdot y = x \cdot y$</p> <p>Opuszczamy wartość bezwzględną wykorzystując własność: Jeśli $a > 0$, to $x > a \Leftrightarrow x > a \vee x < -a$ Rozwiązujemy otrzymane równania .</p> <p>Rozwiązania przedstawiamy na osi liczbowej</p>
---	--

ĆWICZENIA

Ćwiczenie 1.9.1. Oblicz:

a) (1pkt.) $|-11|$

b) (1pkt.) $|2\sqrt{3} - 5|$

c) (1pkt.) $\sqrt{(4 - \sqrt{5})^2}$

schemat oceniania

Numer odpowiedzi	Odpowiedź	Liczba punktów
1	Podanie odpowiedzi.	1

Ćwiczenie 1.9.2. Zapisz podane wyrażenia bez wartości bezwzględnej, jeśli $a > 0, b < 0$:

a) (1pkt.) $\left| \frac{2a}{b} \right|$

b) (1pkt.) $|a - b|$

schemat oceniania

Numer odpowiedzi	Odpowiedź	Liczba punktów
1	Zapisanie wyrażeń bez wartości bezwzględnej.	1

Ćwiczenie 1.9.3. Rozwiąż równania:

a) (2pkt.) $|2x - 3| = 4$

schemat oceniania

Numer odpowiedzi	Odpowiedź	Liczba punktów
1	Zapisanie równania bez wartości bezwzględnej.	1
2	Podania rozwiązań równania.	1

b) (2pkt.) $\sqrt{x^2 + 4x + 4} = 5$

schemat oceniania

Numer odpowiedzi	Odpowiedź	Liczba punktów
1	Zapisanie równania przy użyciu wartości bezwzględnej.	1
2	Podania rozwiązań równania.	1

Ćwiczenie 1.9.4. Rozwiąż nierówności

a) (2pkt.) $|x - 3| \geq 2$

schemat oceniania

Numer odpowiedzi	Odpowiedź	Liczba punktów
1	Zapisanie nierówności bez wartości bezwzględnej.	1
2	Podanie rozwiązania nierówności w postaci przedziału lub sumy przedziałów.	1

b) (2pkt.) $|x + 2| + |2x + 4| < 12$

schemat oceniania

Numer odpowiedzi	Odpowiedź	Liczba punktów
1	Zapisanie nierówności w postaci $ bx + c < a$	1
2	Podanie rozwiązania nierówności w postaci przedziału lub sumy przedziałów.	1